
BEVEZETÉS

*Valami Amerika?*² – gyaníthatják világlátott olvasóink, akik könyvünkbe belelapozva olyasféle táblázatokkal és értékelésekkel találkozhatnak a magyar egyetemekről, mint amilyenek az egyesült államok-beli példák nyomán jó ideje segítik immár az angol, német vagy lengyel diákok tájékozódását is. *Inkább valami Magyarország!* – bízathatjuk az érdeklődőket, hiszen az összehasonlítások alapját képező véleménykutatást és módszertant olyan módon készítettük el, hogy az megfeleljen a hazai továbbtanulók igényeinek és a magyar egyetemek szempontjainak.

*Milyenek a magyar egyetemek?*² – érdeklődnek ugyanis sokan és várhatóan egyre többen. Harmad-milliónyi hallgató, a *korosztály negyede* tanul ma a felsőoktatásban és évről évre százhatvanezren adják be jelentkezési lapjukat egyetemre vagy főiskolára. Nekik ez a kérdés egyszerre szól a mindennapjaikról és jövőjükéről, ekként lefordítva: milyen körülmények között töltik el fiatal felnőttkoruk első éveit, mire lesz jó a megkapott tudás és diploma? Az érdeklődésüknek komoly a tétje: a tanulók mintegy fele közvetlenül is fizet a képzésért, a többiek pedig tanulásnak szentelt éveikkel és befektetett energiáikkal teszik meg ugyanezt. Az adófizetők a költségvetési támogatás fejében ugyancsak a jogal információigénylők között vannak, a gyarapodó számú vállalati megrendelőhöz, regionális támogatóhoz hasonlóan.

*Ki tudhat biztosan az egyetemekről?*² – kételkedhetnek mindazonáltal az egyetemek értékeinek őrzői. Botorság volna akár sugallni is azt, hogy az egyetemisták véleménye az egyetlen vagy biztos forrása lehetne a magyar felsőoktatásról szóló információknak, ha mégoly tudományos alapossággal tártuk is fel. Szerencsére azonban ma már a felsőoktatási intézmények bőszesen bemutatják képzéseiket, szolgáltatásaikat a jelentkezőknek, valamint az általános felsőoktatási tájékoztatás is igen sokrétű és alapos. Ennél is fontosabb, hogy az egyetemek vezetői méltán megbecsült közszereplők, akik professzor-társaikkal együtt a legalaposabban ismerik a képzések sajátosságait, a megszerzendő tudás tartalmát és érdekességét, a szakok és diplomák értékét. Minderről a felsőoktatás hivatalos fórumain, a szakindításokról, finanszírozásról döntő testületekben és a nyilvánosság számára megfogalmazták álláspontjukat. Ehhez számukra is pótolhatatlan visszajelzés azoknak a hallgatóknak a módszeresen feldolgozott véleménye, akiket az egyetemeken ma is élő, szép hagyomány szerint kollégaként tekintenek.

*Mit tudhatnak egyáltalán az egyetemisták az egyetemekről?*² – Objektíven értékelni, kellő alappal más intézményekkel összehasonlítani, pontos adatokat ismerni biztosan nem. Ezért a felmérésben nem is erre kértük őket. Hiszen nem azt akartuk megtudni, milyenek az egyetemek, hanem azt, hogy a hallgatók hogyan érzik magukat, mit kapnak meg abból, amit várnak és amit az intézmények kínálnak számukra. Ettől válik tárgyilagossá a sokféle egyéni vélemény: kellően sokuk vélekedésének eredője így lesz hű lenyomata az egyetemek szolgáltatásainak. Mi önmagunkban nem vennénk a bátorságot, hogy megítéljük az egyetemeket. Egy-egy egyetemi karról csak azt mondjuk el, miképpen

értékelik a saját hallgatói s utána ezeket az önképeket hasonlítjuk össze. Lehetséges persze, hogy sokan tévednek egyszerre egyformán – de az is igencsak tanulságos lehet, hogy miben és miért.

*Tudhatjuk-e, mit gondolnak az egyetemisták?*² – kicsit misztikus talán a módszer, de működni látszik. Véleménykutatásnak nevezik s ma már nincs gazdasági ágazat, társadalmi működés, közösségi cselekvés, ahol ne alkalmaznák. Szabályai, technikai és minőségi kritériumai vannak – betartásuk ugyan nem küszöböl ki minden tévedési lehetőséget, de ellenőrizhetővé teszi az eredményt és megóv a manipulációtól. Nem mentesít viszont a gondolkodás igényességétől. Például feltételezi, tudjuk, mit érdemes kérdezni ahhoz, hogy értelmes válaszokat kaphassunk. Ezért számba kellett vennünk, miből is áll az egyetem, mely részeinek működése mond valamit a képzésről, a hallgatói életről. Amikor pedig ezekre rákérdezve megtudhattuk, hogyan vélekednek az egyetemisták, már csak ezt kellett megvizsgálnunk, hogy a véleményük mihez képest ilyen vagy olyan? Korosztályok, szakterületek, társadalmi hátterek különbségeit beszámítva körvonalázódik egy kép – így már használhatóan az értékelésre.

*Mire jó a hallgatók véleménye?*² – meghallgatni, okulni, mérlegelni, összevetni bizonyosan hasznos. Mindannyian kértük adott helyzetben az ott tanuló ismerősünket: mondana valamit erről vagy arról az egyetemi karról. Akinek sokhelyütt volt ismerőse, az többet tudott meg, mások eleve információk hátránnyal indultak neki már a választásnak is. Mivel felmérésünkben a magyar egyetemisták országosan és karonként is reprezentatív mintáját kérdeztük meg, mostantól könyvünk elolvasásával mindenkinek lett ilyen ismerőse valamennyi, ebben tárgyalt egyetemi karon. Ez az ismerős demokratikus és korrekt: bárki hozzáfordulhat, mindenki számára elérhető és ellenőrizhető adatok, feldolgozási módszertan alapján ad válaszokat, kiegyenlítve az egyéni szubjektivitást.

*Mit számít az egyetemisták véleménye?*² – többet, mint akár ők maguk gondolnák. Az a legkevesebb, hogy végülis ők az egyetemek működésének elsődleges céljai. Márpedig a felsőoktatás közvetlen felhasználóitól származó megítélés valószínűleg irányadó a külső érdeklődőknek, a közvéleménynek, a továbbtanulni szándékozókknak is. Tarthatják némelyek bármennyire szűk perspektívájúnak, alulinformálnak, végiggondolatlannak a hallgatókat, egyvalamit célszerű figyelembe venni: hát nem csekélyebb a tájékozottsága, lényeglátása, ismeretanyaga mindazoknak, akik a „lábukkal szavaznak”, azaz jelentkeznek, intézményt választanak? Ha nem vitatjuk el a fiataloknak ezt a jogát, tehát tudomásul vesszük, hogy döntésükkel alapvetően meghatározzák, mennyi pénzhez jut az egyetem, akkor miképpen vonhatnánk kétségbe azt, hogy bennlévőként a véleményük érvényes, lényeges és megfontolandó?

*Mi a garancia?*² – arra, hogy korrekt az összeállításunk. A szakmai közvélemény és a közönség értékítéletére bízunk magunkat. Minden adatunk és a teljes módszertanunk nyilvános. A kutatást megelőzően többször véleményezték a legkiválóbb magyar oktatásszociológusok és az intézmények képviselői terveinket. És az igazi garancia maga a most megjelent kiadvány. Nyilvános, vitatható, eredményei pedig felhasználhatók.

*Lehet-e így beszélni az egyetemekről?*² – lehet is, kell is. A mondandónk maga szakmailag megalapozott, érvényes és kellőképpen általános. Az pedig az egész egyetemi világ érdeke, hogy médiaképes formában is megfogalmazódjanak jellegzetességei, információi. A hírnek, különösen a *jóhírnek* amúgy is nagy szerepe van a felsőoktatásban.

Kulcsszavunk ezért a hallgatói vélemények feltárásában a presztízs. Természetesen azért is, mert az elismertséget a teljesítmény jelének feltételezzük. Kutatásunk módszertanát megalapozó elvi kiindulópontunkat is ebből vezetjük le: úgy gondoljuk, hogy az egyetemi karok presztízsze, vagyis, hogy milyen tekintéllyel, elismertséggel rendelkeznek, nagyban befolyásolja valóságos folyamataikat is. Például az egyes intézmények szakmai értékét vagy diplomájuk elfogadottságát a külvilág, a továbbtanulni igyekvők számára az intézmény presztízsze fejezi ki – hiszen ennél árnyaltabb értékeléshez sem informáltsága, sem módja nem lehet a laikusoknak. Emiatt a presztízs-rangsorok egy szeri megalkotását és közlését egyáltalán nem tekintjük a program végének. Hiszen a presztízs a közzétételre alapszik, így mindenképpen interaktív teret biztosítunk az interneten annak számára, hogy a hallgatók és oktatók kellően nyilvános formában megvitassák, kiegészítsék az általunk összeállított anyagot.

Mit szólnak majd hozzá? – azok, akik ebben-abbban rosszabb értékelést olvasnak önmagukról: ennek bizonyára nem örülnek. Mármint annak nem, hogy vannak ilyen negatív vélekedési is hallgatóiknak, nem pedig annak, hogy erről olvasni lehet. Mi több, kiadványunk a sokszempontú bemutatással éppen hogy kiegyensúlyozza benyomásaink sokféleségét egy-egy intézményről. Azzal, hogy egyazon gondolatmenetben szerepeltetjük a különböző összehasonlításokat, rangsorokat példaként szolgál az ilyen értékelések felelősségére és helyén kezelésére. Nyilvánvaló, hogy egy szakmai teljesítményben magabiztos, fejlesztés-orientált egyetem számára inkább tanulságokat, mintsem kellemetlen híreket jelentenek ezek a visszajelzések. Így bízhatunk abban, hogy az *UnioPress-ranking*© mögött álló szakmai munka és a kutatói egyeztetések eredményei további hasznos együttműködésekre, komolyan vett „játékra” adnak lehetőséget a felsőoktatás és felhasználói között!

Hogyan tovább? – kutatás és kommunikáció, kezdettől fogva ez volt a stratégiánk. Reményünk, hogy az összefoglalt ismeretekkel segítettünk a továbbtanulási választásban. Meggyőződésünk, hogy a hallgatói visszajelzésekkel használható adalékokat kínálunk az egyetemi képzési és intézményi fejlesztésekhez. Fórumot nyitunk a véleményeknek, kritikáknak, javaslatoknak, információknak. Folytatjuk az egyetemek külső, nem akadémiai értékelésének alapelveit feltáró kutatási programunkat, időről időre frissítve az eredményeket és megfontolásra ajánlva azokat az érintetteknek. A rangsor típusú közlés mindig hírverést csap, médiafigyelmet kelt a felsőoktatás számára. Kiadványunk világos és egyértelmű kereteket szabott mindennek, szakmaiságával és a felsőoktatás ügye melletti elkötelezettségével. Így van esélyünk olyan felsőoktatási nyilvánosságra, amely izgalmas, de megvéd a sarlatánságtól. Ehelyett kommunikációs programunk sok sok hasznos információt, érdekes újdonságokat és egy nagy lehetőséget kínál: higgadt, újszerű és értékelvű diskurzust az egyetem világról.

